

VODIČ ZA POLITIČARE

KAKO ODGOVARATI NA PITANJA MEDIJA

NUNS
NEZAVISNO UDRUŽENJE
NOVINARA SRBIJE
MS
PRESS

10 ZAPOVESTI ZA POLITIČARE

1. Ne ubij novinara.

2. Ne pali novinaru kuću niti mu stavljam bombe na prozor dok unutra spava sa porodicom (nemoj to da radiš ni kad nema nikoga kod kuće).

3. Ne udaraj novinara.

4. Ne hapsi novinara zbog onoga što piše i objavljuje.

5. Ne preti novinaru i ne crtaj mu metu na čelu.

6. Ne prisluškuj i ne špijuniraj novinare.

7. Ne zastrašuj, ne maltretiraj i ne omalovažavaj novinare.

8. Ne huškaj ljudi na novinare.

9. Odgovori novinaru kad te pita.

10. Novinari nije politički protivnik, nije strani plaćenik, a nije ni domaći izdajnik.

UVOD

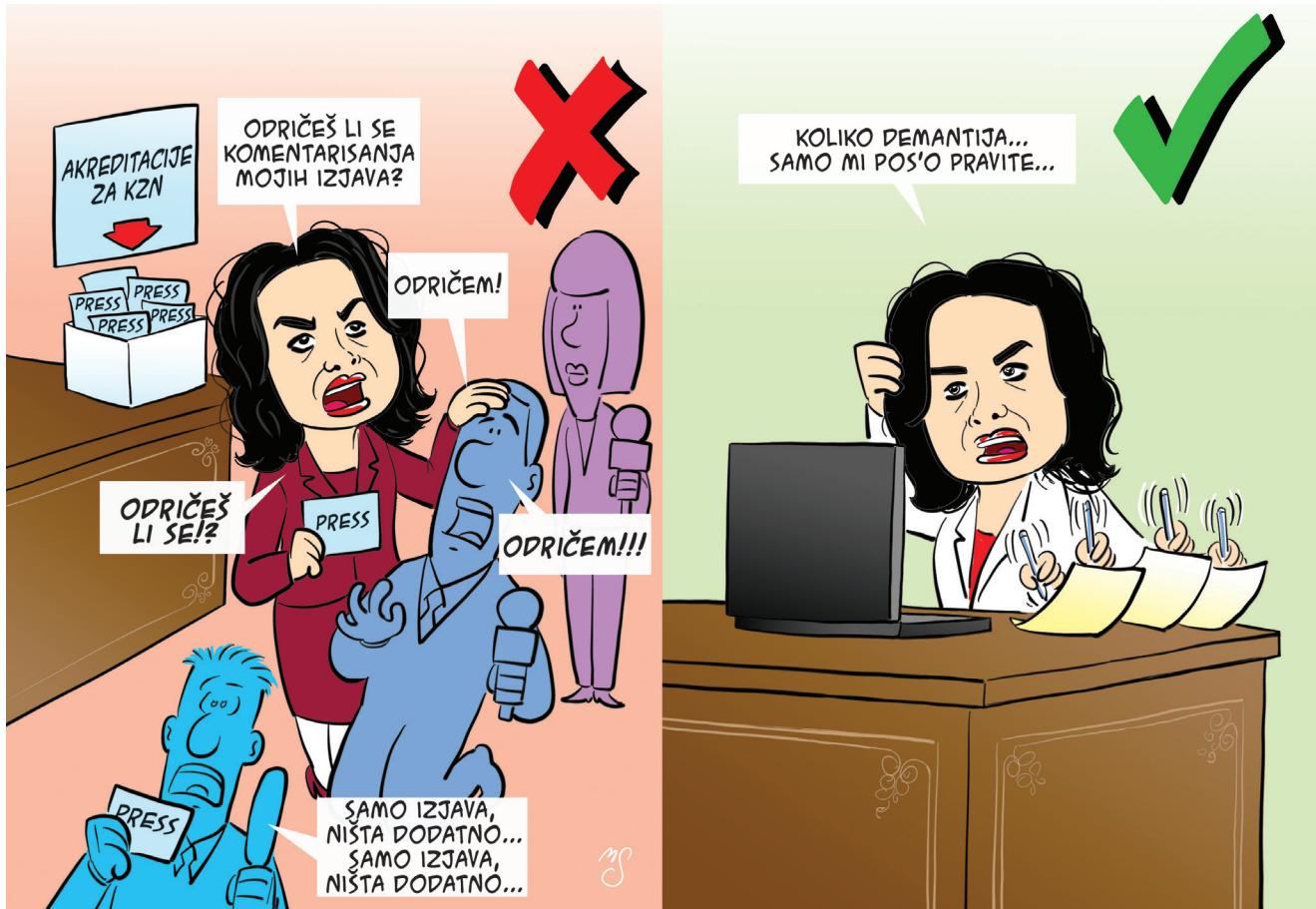
Kako političari i funkcioneri treba da se ponašaju prema novinarima? S jedne strane, uputstvo je vrlo jednostavno i glasi "saberite se, uljudite i urazumite". Sa druge - nezgodno je, jer, ko zna šta različitim ljudima znači preporuka da se uljudno ponašaju, a ne ide baš ni da se nabrajaju sve pojedinačne situacije kada su se političari neprilično odnosili prema novinarima, jer bi to potrajalo.

A opet, ne valja ni samo apelovati na razum političara, a da im se ne predoči kako bi birači mogli da tumače njihovo ponašanje. Dakle, moglo bi se reći funkcionerima i političarima i ostalom VIP osoblju sledeće: i ti i novinari ste tu da biste radili u javnom interesu. Ako iz bilo kog razloga onemogućavaš novinare da rade svoj posao - lažeš ih, ne daješ informacije koje imaju pravo da dobiju, to znači da si automatski protivnik javnog interesa.

A ako ne radiš u javnom interesu, onda to znači da novinari imaju još više prava da pitaju i čeprkaju, jer bi, dok si na funkciji, morao da radiš u javnom interesu. U tom slučaju i tvoji (pravi i jedini) politički protivnici - dakle, političari - imaju pravo da te kritikuju (i) zbog toga što radiš za nečiji tudi, privatni (a ne javni) interes.

Ukratko, u ovoj prilici mogli bismo da primenimo onu omiljenu izreku svih političara koji vole da prisluškuju i špijuniraju građane - nema razloga da se bojiš novinara i medija ako si radio po zakonu i u javnom interesu.

Uz sav rizik da obuhvat nedela i zlodela prema novinarima ne bude dovoljan, ovo je pokušaj da se ocrtaju najčešće vrste napada i manipulacija koje novinari prezivljavaju, sve praćeno "primerima iz života" u proteklih nekoliko godina. ■

PRIMER 1

DRAGANA SOTIROVSKI, ODNOS PREMA MEDIJIMA

25.3.2021. - Nakon što je novinarka Južnih vesti postavila pitanje gradonačelnici Niša Dragani Sotirovski u vezi sa pričom o zabrani funkcionerima da daju izjave pojedinim medijima, ona je odgovorila: „To nije uobičajena praksa, uobičajena praksa je za one medije koji naše odgovore zloupotrebljavaju, odnosno izvlače iz konteksta, prenose pogrešno, ono što je najvažnije, izvlačeći upravo iz konteksta i zbog toga što komentarišete u tekstovima, odnosno oni mediji koji komentarišu naše odgovore neće dobiti odgovore ubuduće.

To ne važi samo za Južne vesti, to važi za sve medije, osim za elektronske medije ove vrste gde reč, ono što izgovaramo se zapravo čuje i ne može da se drugačije izmontira. Dakle to pre svega važi za portale i za pisane medije, to smo odlučili i tako će ubuduće biti...“

Treba pohvaliti gradonačelniku Niša, inače bivšu novinarku, što je rešila viševkovni problem svih umetnika i svih javnih ličnosti – potencijalno pogrešno tumačenje umetničkog dela, odnosno poruke poslate publici.

Stvar je, zapravo, jednostavna – mediji ne smeju komentarisati ono što izgovaraju ljudi na vlasti, i to je tako. Jer odavno je poznato: volja naroda je božija volja. Pošto je narod svojom voljom izabrao ovu vlast, onda je i ta vlast božija volja, a ono što vlast izjavljuje takođe mora biti božanska izjava.

Dakle, ne može se Reč Božija, odnosno Reč Vlasti tek tako tumačiti: mora postojati sloj ljudi upućenih u svetu tajnu Vlasti, koji će pri prostom puku tumačiti šta Bog želi da kaže. Prema tome, mediji ima samo da prenose Reč Božiju, a ima ko će da narodu objašnjava. Ostali – sikter.

KAKO TREBA:

Svedoci smo da za javne funkcionere određeni mediji „ne postoje“ kad za njih treba da daju izjavu, intervju ili da dođu u emisiju, a da se, istovremeno, „ne skidaju“ sa nekih drugih medija. Međutim, javno informisanje je slobodno i ne sme da podleže cenzuri (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4). U poslednjih nekoliko godina i pojedini opozicioni političari su počeli da sastavljaju medijske crne liste, odnosno da uskraćuju medije za odgovore. Zakon takođe nalaže da je zabranjena diskriminacija urednika, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj opredeljenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu. Takođe, ne sme se ugrožavati slobodan protok informacija putem medija, naročito vršenjem pritiska, pretnjom, odnosno ucenom urednika, novinara ili izvora informacija (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4).

Ma koliko vam se pitanja i komentari novinara ne dopadaju, kao javne ličnosti ste dužni da odgovorate na pitanja koja su od javnog interesa. Ukoliko vaše reči mediji ne prenesu tačno, uputite demanti – tu bi negde trebalo da se završi odnos političara i novinara. Lice koje je nosilac političke funkcije dužno je da trpi iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, bez obzira na to da li se oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 8). Evropski sud za ljudska prava određuje važno načelo da su granice prihvatljive kritike šire za političare i to pre svega zato što se političari neminovno i svesno izlažu detaljnoj analizi u pogledu svake svoje reči i postupka od strane novinara i javnosti, te se stoga mora pokazati veći stepen tolerancije (Evropski sud za ljudska prava, presuda u slučaju Ligens protiv Austrije). ■

PRIMER 2

ALEKSANDAR VULIN, TETKA IZ KANADE VS STEVAN DOJČINoviĆ

19. septembar 2017. (delovi saopštenja na sajtu Pokreta socijalista)

„Dojčinoviću, ovo je drugi dan od kako nisi uspeo da uradiš test na droge, ali ipak mi te ponovo pozivamo da nas demantuješ, da nam pokažeš sve račune i da se pre toga podvrgneš testu na narkotike.

Znamo da to narkomani obično neće, ali spoznaja i prihvatanje činjenice da si narkoman je dobra stvar za tebe, ali i za sve one koji moraju da čitaju i plaćaju tvoje narkomanske fantazije i halucinacije. Iskreno ti želimo da se izlečиш, mada znamo da je to u tvom slučaju nemoguće.“

„Da li vlasnik KRIK-a ima hrabrosti da prizna koliko je novca od stranaca dobio u kešu, neprijavljenog? Čime se Dojčinović zaista bavi, osim što ponekad ima čudne sklonosti da visi po plafonima, probada bradavice iglama i samopovredjuje se? Nije tajna da deje Dojčinović plaćen iz inostranstva za svaki tekst kojim napada Vulina, a nije tajna ni da uzima narkotike.“

„Zašto Dojčinović ne kaže otvoreno da mu, u stvari, smeta Vulinova lojalnost i odanost Srbiji? To je nešto što vlasnik KRIK-a, na žalost, ne poseduje i on to ne prašta. Svaki neprijatelj Srbije je njegov prijatelj i baš svakog ko Srbiju voli i ko se za nju bori, Dojčinović neizmerno mrzi.“

21. jun 2022, suđenje

„Ne znam tačno ko je saopštenja napisao, pretpostavljam neko iz stranke, ali mogu da kažem da stojim iza svake reči“, rekao je Vulin.

„Obojica smo javne ličnosti – on napadne mene, ja napadnem njega“, rekao je ministar.

Ovdje treba biti iskren i reći da je urednik KRIK-a odlično prošao i da treba da se zahvali ministru Vulinu. Najpre, ministar ga nije tužio zato

što mora zbog njega da gubi dragoceno ministarsko vreme i da se vuče po sudovima. Za to vreme, umesto da odgovara na te besmislice i tričarije, ministar je mogao da uradi još nekoliko patriotskih dela, na polzu Srbije, a na žalost njenih neprijatelja.

Samim tim što ga je tužio, Dojčinović se svrstao u njihove redove, u redove neprijatelja, mada se to znalo i od ranije pošto njegov portal često piše takve tekstove kojima se neprijatelji Srbije raduju.

Drugo, ministar je svakako mogao da iskoristi neku od svojih mnogobrojnih veza sa bezbednosnim službama, pa da dobije i uredničke slike iz privatnog života, kako su to već i radili neki vlasnici tabloida. Ali, ne – ministar je zauzeo viteški stav: on mene napadne, ja njega napadnem – i na tome mu treba čestitati. Malo je danas takvog viteštva i takvih vitezova.

KAKO TREBA:

Političari – a naročito funkcioneri – moraju neprestano biti svesni toga da su s punim pravom pod lupom javnosti. Političari i funkcioneri su dužni da trpe iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njihovog rada, odnosno politiku koju sprovode, bez obzira na to da li se osećaju lično povređenim iznošenjem tih mišljenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 8). Tim pre, zbog njih samih, nužno je da se do poslednjeg zareza drže zakona i pravila, a ne da ih hvataju sa „prstima u medu“ i da ne umjeu da objasne odakle im 205.000 evra kojim su kupili stan. Pa čak i kad su vam novinari pronašli tako nešto – nisu vam oni za to krivi. Političari moraju da pokažu veći stepen tolerancije, naročito kada i sami daju izjave koje podležu kritici (Evropski sud za ljudska prava, presuda u slučaju Lopes Gomes da Silva protiv Portugalije i presuda u slučaju Oberšlik protiv Austrije). ■

PRIMER 3

ALEKSANDAR MARTINoviĆ, SLIKE SINA OLJE BEĆKOViĆ

„Ovo vam je sin Olje Bećković, dakle, kao što vidite, jedan vrlo pristojan mlad momak, koji takođe nema nikakve veze sa politikom, koji spontano protestuje protiv režima Aleksandra Vučića.“

Ko je zaboravio, poslanik Martinović je nakon jednog od protesta građana u aprilu 2017. godine održao konferenciju za medije u holu Skupštine, dok su iza njega stajali drugi poslanici SNS-a. Tada je izvadio gomilu fotografija javnih ličnosti koje su prisustvovalo protestima. Među njima je bilo političara, novinara, voditelja, ali zajedno sa svima njima pokazao je i fotografiju sina novinarke Olje Bećković.

Najpre, treba pohvaliti trud Aleksandra Martinovića. Treba skupiti svu tu silu fotografija, a ako je unajmio neku službu da ih skuplja za njega, time je direktno doprineo i većoj zaposlenosti u Srbiji. No, ovo je glavno: Martinović je narodni poslanik – narod ga je izabrao da ga predstavlja, da ga zastupa, da ga vodi. A ko će onda bolje da ukaže roditeljima na ponašanje njihove dece, od narodnog predvodnika?

Svaki roditelj treba da bude zahvalan ako od Martinovića dobije savet o vaspitanju svoje dece, naročito zato što je pomenuti mladić očigledno u velikoj zabludi. Naime, narod je sa superiornih 55% izabrao predsednika tog proleća, a mladić je protiv toga protestovao, što znači da je protiv većine naroda Srbije. Dakle, automatski je jasno da radi protiv države, a jedan narodni poslanik je tu da uoči nepravilnosti kod podanika i da na njih ukaže.

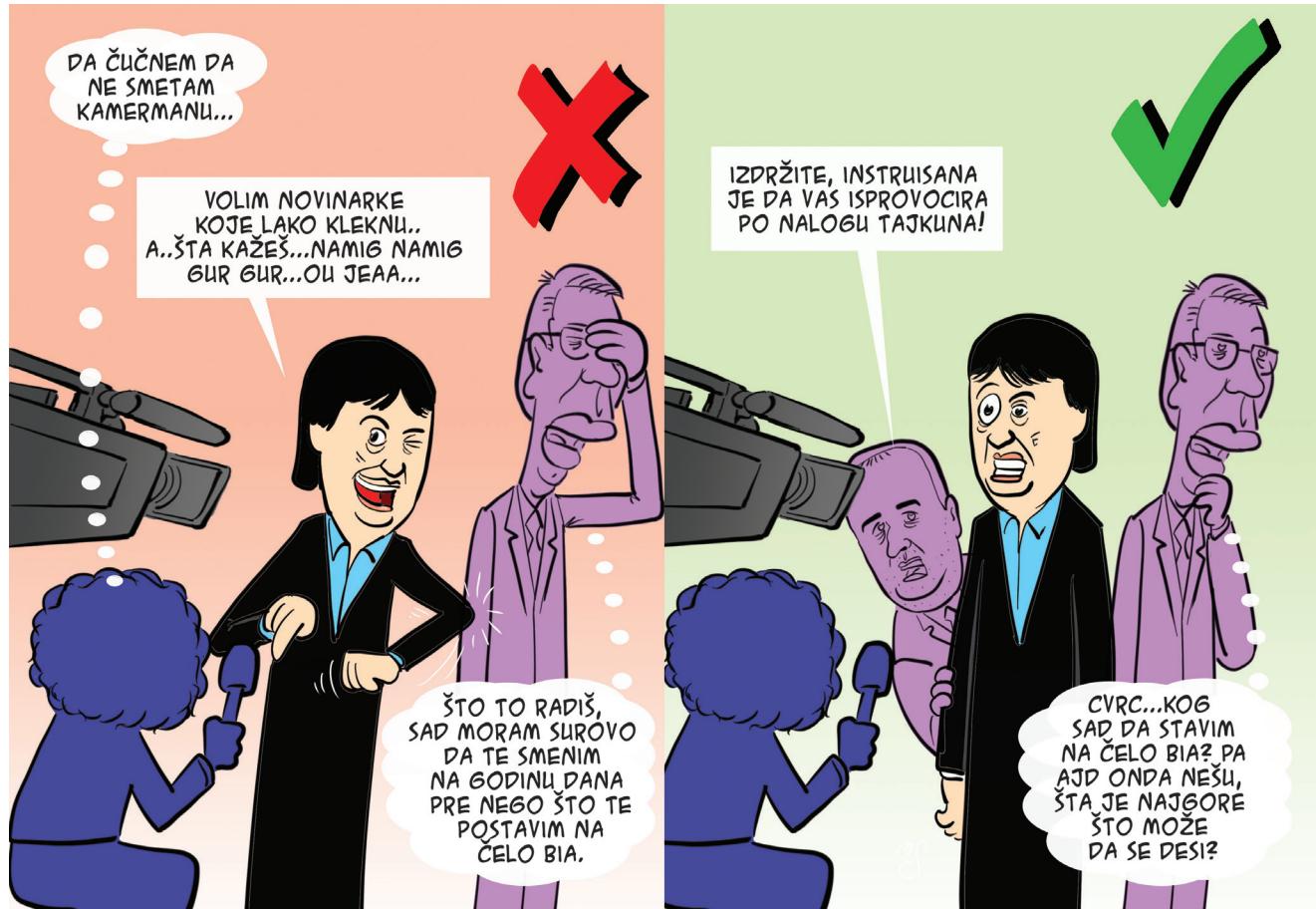
KAKO TREBA:

Narodni poslanik je izabran da radi posao od javnog interesa, dakle nešto od čega će cela država imati koristi. Od ovakvih zloupotreba – što pažnje javnosti, što posla koji obavlja – država ne da nema koristi već

trpi direktnu štetu: ovako se građani dele na one prvog i drugog reda, ugrožava im se sloboda okupljanja i izražavanja, a mediji se angažuju za vođenje hajke i crtanje meta običnim građanima samo zato što su se usudili da misle drugačije.

Umesto da učestvuju u daljem obesmišljavanju najvažnije institucije u zemlji – Narodne skupštine – poslanici bi morali da se okrenu svom poslu, a to je donošenje i poboljšavanje zakona na korist čitavog društva. Možda bi bilo dobro jednom sračunati šta je sve moglo da se uradi sa tom silnom energijom i resursima koji sve ove godine idu na praćenje, denunciranje, medijsko blaćenje i targetiranje svih koji nisu „naši“. Privatni život građana je neotudiva stvar i mora biti zaštićen (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 80), a političari i funkcioneri ne smeju povređivati slobodu javnog informisanja zloupotrebot svog službenog položaja i javnih ovlašćenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4).

Zakon zabranjuje i govor mržnje zbog određenog ličnog svojstva lica, a naročito je teško kada to čini javni funkcijer koji zloupotrebljava svoj položaj i poziciju. Na ovaj način brani se dostojanstvo ličnosti i posebno informacija koja se odnosi na ličnost o kojoj se govorи (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 75). ■

PRIMER 4

BRATISLAV GAŠIĆ, „VOLIM NOVINARKE KOJE LAKO KLEKNU”

„Volim ove novinarke koje ovako lako kleknu.“

Mnogo smo se, bre, ogrešili o tadašnjeg ministra, a današnjeg direktora BIA Bratislava Gašića. Otkad smo mi to krenuli da merimo svaku izjavu svakog dobroćudnog srpskog domaćina? To ranije nije bilo tako, to smo uvezli sa Zapada.

Sad, bre, ne smeš ništa da kažeš, to nam je donela ta zapadna kultura, a čovek se samo našalio. Pa, ko se nekad nije tako našalio? Mi smo bar po tome poznati, što smo duhoviti i što imamo dušu, a ne ko taj sterilni Zapad koji nam silom nameće svoje standarde, a mi samo hoćemo da budemo svoj na svome.

KAKO TREBA:

Jednostavno je. Nemojte novinarke da tretirate kao seksualne objekte. Nemojte da razmatrate njihov izgled, njihovu pojavu, ni u šali, ni ozbiljno. Jednostavno nemojte to da radite. Novinarkama je već dovoljno teško i bez toga. Zakon o javnom informisanju i medijima u svom članu 79 brani dostojanstvo ličnosti. Zabranjena je i neposredna i posredna diskriminacija novinara, naročito prema njihovom ličnom svojstvu (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4). Zabranjeno je objavljivanje informacija kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica koja pripadaju određenom polu (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 75).

Zakon o elektronskim medijima u članu 46 omogućava privremeno ograničavanje rada pružaoca medijskih uluga radi sprečavanja podsticanja mržnje zasnovane na polu. ■

PRIMER 5

IZLOŽBA „NECENZURISANE LAŽI”

19. jul 2016.

„Ova izložba nije prozivanje medija koji uvredljivo pišu o Aleksandru Vučiću”, rekla je u ime organizatora šefica Službe SNS za informisanje Vladanka Malović i dodala da su pred građanima dokazi da je u Srbiji dozvoljena ne samo kritika već ekstremna kritika i absolutna neodgovornost za ono o čemu se piše i govorи.

Objašnjavajući zbog čega se Služba za informisanje odlučila na taj korak, Malović je podsetila da već više od dve godine domaća javnost, ali i deo međunarodne, kontinuirano govore o medijskoj cenzuri koja navodno vlada u Srbiji od trenutka od kada je odgovornost za vršenje vlasti preuzela SNS na čelu sa Vučićem.

Prema njenim rečima, deo medija koji su otvoreno podržavali DS započeоje posle maja 2012. „organizovanu, detaljno planiranu, brutalnu kampanju protiv vlasti, a Vučić je postao centralna meta napada”.

Osnovni zadatak dela medija je bio da Vučića domaćoj i stranoj javnosti predstave kao brutalnog cenzora koji ukida emisije, obara portale, smenjuje urednike, zabranjuje tekstove...

I ovde moramo reći da su svi mrzitelji predsednika Srbije, koji je simbol napretka naše države - dobro prošli.

Najpre, SNS nikome od autora ili redakcija nije naplatio ni dinar reklame – a ovom izložbom, koja reklamira tekstove pojedinih novinara i medija, obišli su celu Srbiju.

Osim besplatne reklame, autori su ujedno dobili i vidljivost kod publike do koje nisu mogli da dopru, a mogli su i da se pohvale svojim bližnjima:

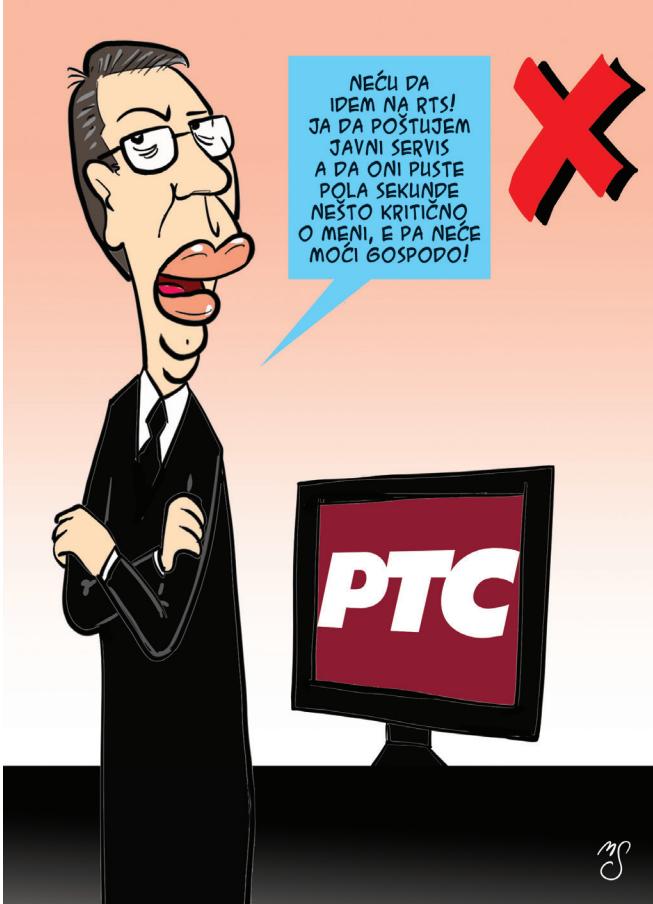
vlast izložbu „Necenzurisane laži” vidi kao dokaz postojanja slobode, pa sledi da su svi koji su tu izloženi – simboli slobode.

Napokon, svi „eksponati” imali su još jedan razlog za zadovoljstvo: umesto njihovih tekstova i tvitova, moglo je da se desi da Vladanka Malović napravi izložbu svojih tvitova u kojima se obračunava sa problematičnim autorima.

KAKO TREBA:

Ne izgleda baš najbolje kad vlast pokaže da je toliko osetljiva na kritiku da mora da napravi izložbu od kritičkih tekstova – pa čak i od tvitova raznih javnih i anonimnih ličnosti. Sama činjenica da stranka u vlasti pravi bazu tekstova i emisija koje im se ne svidiđaju zabrinjavajuća je: time jasno prave pritisak na sve „okačene” novinare i redakcije da prestanu da rade svoj posao i navode ih upravo na – autocenzuru. Ujedno, na ovaj način šalju i signale potencijalnim oglašivačima u kojim medijima nije preporučljivo reklamiranje. Poruka može da se čita i ovako: ako ovakve izložbe prave javno, ko zna kakve spiskove drže tajno.

Osnovni zadatak medija je da javnosti pruži istinitu, preciznu, blagovremenu i potpunu informaciju. Fakti su sveti, komentar je sloboden. .Zabranjena je diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj političkoj opredeljenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu (ZJIM, član 4).ZJIM predviđa da je izabran, postavljen, odnosno imenovan nosilac javne i političke funkcije dužan da trpi iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, (član 8) i (Evropski sud za ljudska prava, presuda u slučaju Lopes Gomes da Silva protiv Portugalije i presuda u slučaju Oberšlik protiv Austrije). ■

PRIMER 6

ALEKSANDAR VUČIĆ, ODNOS PREMA JAVNOM MEDIJSKOM SERVISU

„O nekima na javnom servisu me je sramota i da govorim. Svi građani ih plaćaju da bi oni širili mržnju prema pojedincima ili vladu samo zato što ne mislimo kao oni. Ja na RTS ne idem već četiri do pet meseci i neću ni da idem. Vodite politiku kakvu hoćete, osim što nam uzimate stalno sve više para.“

Tadašnji premijer je ovde pravilno primetio da pojedini urednici i novinari ne misle isto kao on i njegovi, tj. kao vlast. Problem je što ovde nije dalje razvio tu misao koja bi sve razjasnila: naime, nedopustivo je da misliš i radiš drugačije od onog ko te plaća. Ako ti se ne svida poš'o, brale, idi radi negde drugde; dok si pod mojim krovom, radićeš kako ti ja kažem. Uostalom, da je normalna situacija, pa da svi mediji pišu i misle isto (a ne samo veći deo, kao sada), ne bi bilo ni napada niti pritisaka na novinare i medije. Na medijima je da uvide ovu jednostavnu činjenicu.

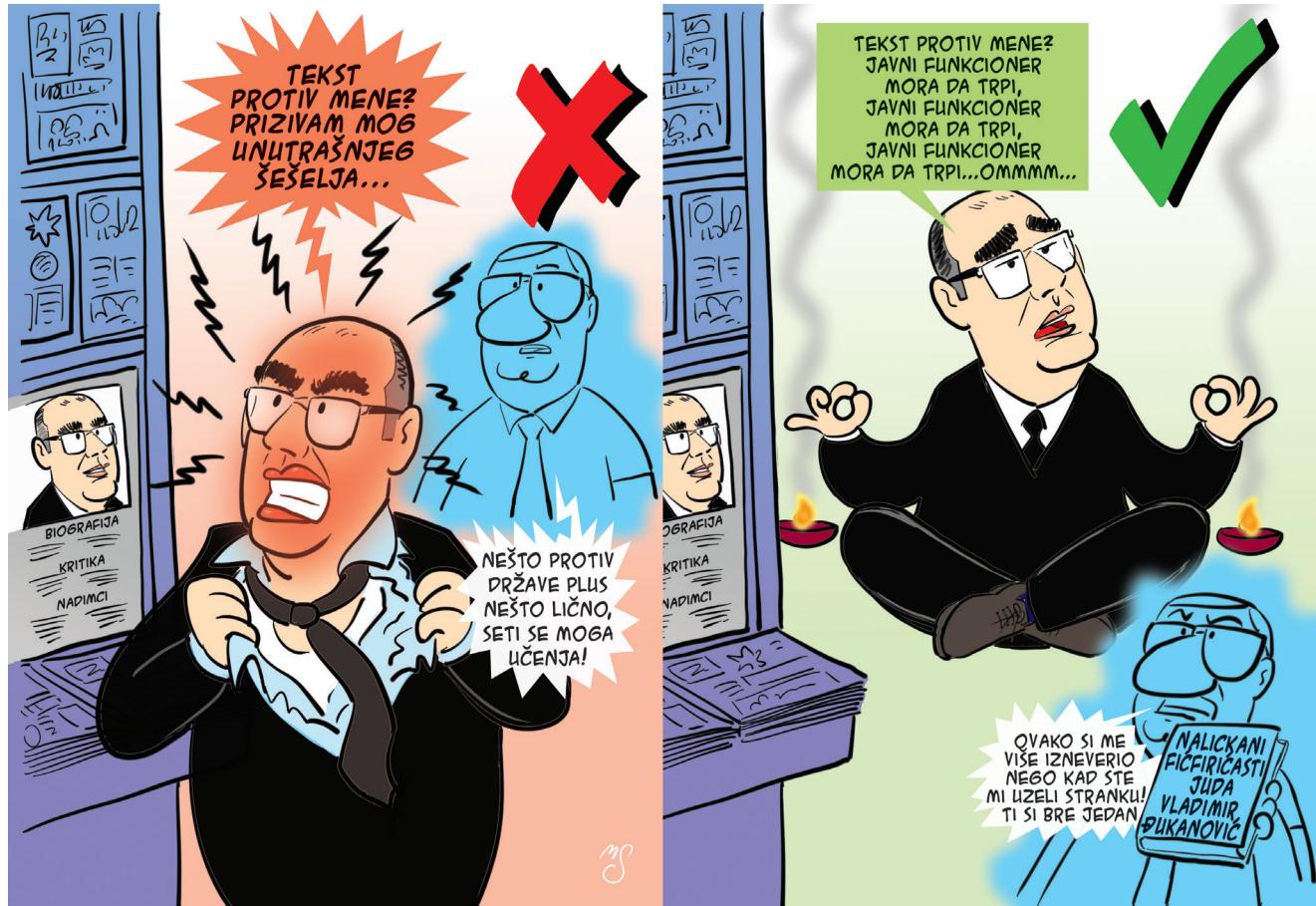
Još jednu stvar treba izvući iz ovog obraćanja tadašnjeg premijera – da je RTS nezahvalan, te da će ih on zbog toga kazniti najtežom kaznom, a to je – uskraćivanjem sebe na pola godine. Treba samo pogledati kakvim ga sve superlativima opisuju njegovi saradnici da bi se uvidelo kakva je osoba tadašnji premijer, a sadašnji predsednik, pa će se videti kakvu je grešku RTS napravio uskrativši sebe i svoje gledaoca da vide i čuju najveću TV zvezdu ovog regiona.

KAKO TREBA:

Političari, a posebno funkcioneri, ne treba javno da analiziraju, kritikuju i „prozivaju“ medije čiji rad im se – iz ko zna kojih razloga – nije svideo. Funkcioneri naročito ne smeju da očekuju (ne daj bože

da zahtevaju, traže, ucenjuju, pritiskaju) od medija da ih nekritički hvale i tvrde da je njihova politika najbolja i jedina moguća, a da sve ostale (funkcionerove) neistomišljenike napadaju.

Funkcioneri i, generalno, javne ličnosti dužne su da trpe veću (a ne manju) dozu kritike od običnih građana. Samim tim, ne može funkcioner da „kažnjava“ medije tako što će odbijati gostovanja i neće davati izjave za one čiji mu se rad ne dopada. Izabrani, postavljeni, odnosno imenovani nosilac javne i političke funkcije dužan je da trpi iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, bez obzira na to da li se oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 8). U vezi sa ovim članom, sloboda javnog informisanja se ne sme povređivati zloupotrebom službenog položaja od strane lica koja taj položaj imaju (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4). ■

PRIMER 7

VLADIMIR ĐUKANOVIĆ VS NEDIM SEJDINOVIĆ

Vladimir Đukanović (na Tviteru), 14. jul 2022:

„Ima li veće časti za čoveka od te da ti Nedim Sejdinović posveti čak četiri stranice u WC tabloidnom nedeljniku Vreme. Novinar praseće glave, otvoreni srbomrzac, istresao je svu mržnju koju ima prema meni misleći da me tako diskredituje. Počastovan sam. Slika sve govori.“

Poslanik Đukanović je ovom prilikom u samo jednom tvtitu i svega 280 karaktera uspeo da postavi na svoje mesto i novinara i redakciju, čime je pokazao zavidne sposobnosti snalaženja na malom prostoru. I zbilja – današnja komunikacija ne trpi praznu priču: sve treba da bude kratko, jasno i precizno jer publika nema mnogo koncentracije i mora u prvih nekoliko sekundi da shvati o čemu pričate.

Naravno, kada se jednom privuče pažnja čitalaca, mora doći do isto tako efektne razrade - kakve još fizičke mane novinaru nalazi poslanik Đukanović, šta te fizičke mane zapravo predstavljaju, za koju stranu službu novinari i redakcija rade (nije valjda srbomrzac za džabe?), koliko od te službe dobijaju, koja su do sada zla srpstvu naneli...

Nažalost, poslanik Đukanović ovom prilikom nije nastavio sa tvtovima na ovu temu, već je samo zaključio sa „slika sve govori“, a ovakve konstrukcije nisu preporučljive jer će publika, bez dodatne razrade, brzo zaboraviti na ovaj nemili događaj.

KAKO TREBA:

Nosilac javne i političke funkcije dužan je da trpi iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, bez obzira na to da li se oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4).

Stoga, ako im se – funkcionerima – ne sviđa neki novinarski tekst, treba da ga otrpe. Ako misle da su novinari pogrešili, neka upute demanti, nek se žale regulatoru. Funkcioner ne sme da vreda nikoga, a naročito ne sme javno prostački da vreda novinara zbog fizičkog izgleda. Zakon o javnom informisanju i medijima štiti dostojanstvo ličnosti (član 79). Zabranjena je i neposredna i posredna diskriminacija novinara, naročito prema njihovom ličnom svojstvu (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4). Zabranjen je govor mržnje koji se ogleda kroz objavljivanje informacija kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica koja pripadaju određenoj rasi, veri, naciji i polu (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 75).

Poslanik Đukanović je samo dve nedelje kasnije tvtinuo sledeće: „Možemo da se žestoko raspravljamo, da se ne volimo, pa čak i da to sve ide do granice najgore netrpeljivosti. Ipak, postoji neki kodeks i čast u svakom sukobu. Nikada protivniku ne podmeći, nikada ne diraj porodicu, nikada ne napadaj nečiji fizički izgled. Iznad svega, poštuj protivnika.“

Pomislio bi čovek – poslanik je izvukao pouku. No, nakon podsećanja jednog od korisnika šta je napisao za novinara Sejdinovića, Đukanović je odgovorio: „Znaš li šta je o meni napisao? Samo mu je vraćeno istom merom“, te do pouke nije došlo. Političar ili imenovano i postavljeno lice ne sme povređivati slobodu javnog informisanja zloupotrebom službenog položaja i javnih ovlašćenja (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 4). ■

PRIMER 8

ANA BRNABIĆ, ODNOS PREMA NOVINARIMA I MEDIJIMA (SLUČAJ ANE LALIĆ)

Ana Brnabić određene redakcije nazvala je „dušebrižničkim tajkunskim medijima“ koji svojim izveštavanjem, kako kaže, zabijaju klipove u točkove napretka:

„Zašto, ljudi, to radite? Je l' vi mrzite Aleksandra Vučića toliko da kroz njega mrzite svoju državu, sve svoje građane, ceo sistem? Dakle, laž. A zašto vi to radite? Je l' ne volite svoju državu, je l' treba ova epidemija da traje, šta je tačno intencija? Zato što mrzite Vučića, hoćete da uništite celu državu? Pa ja mislim da neće moći.“

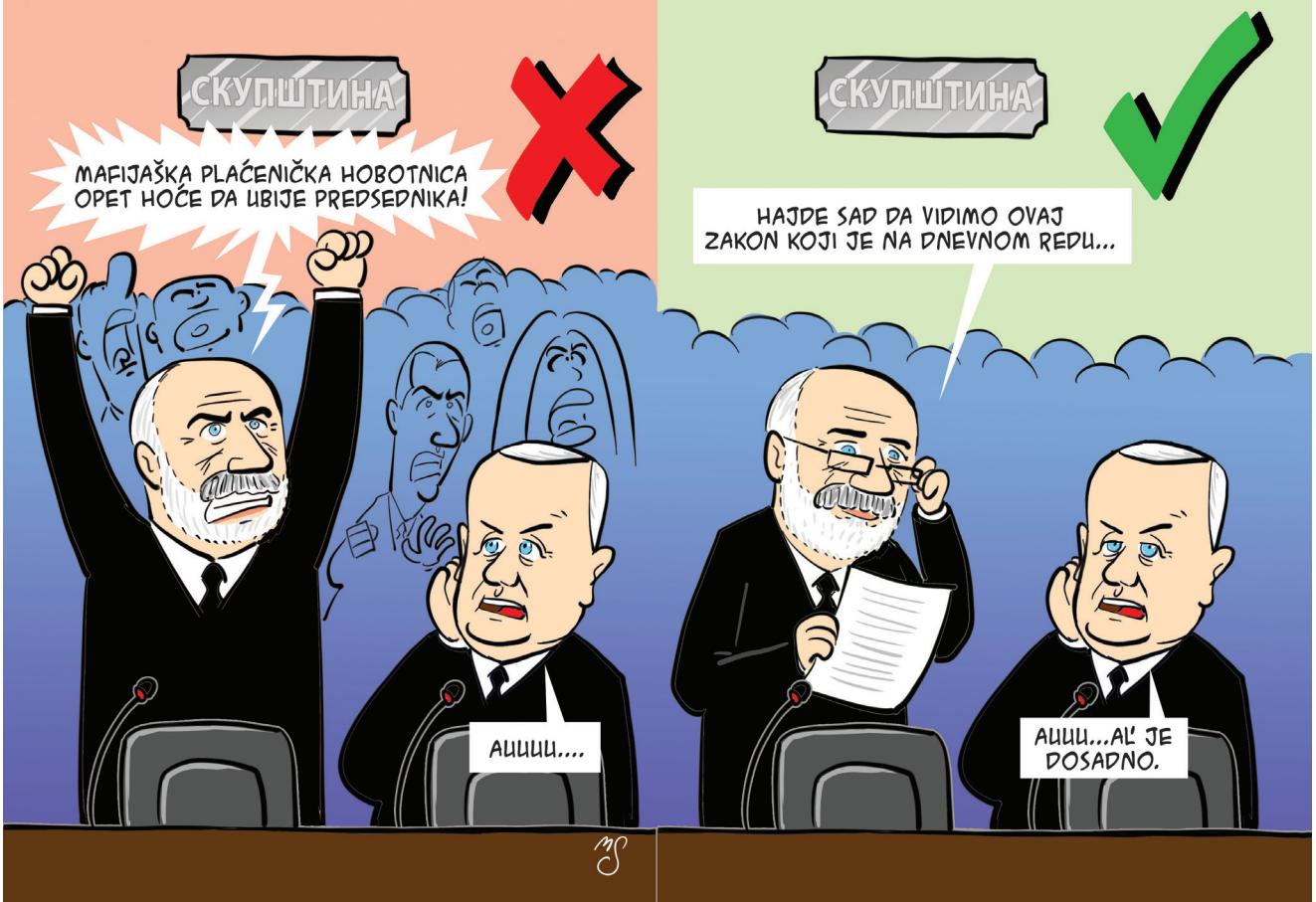
Ovde se premjerka nije precizno izrazila jer nije imenom, prezimenom i redakcijom navela koji to novinar toliko mrzi predsednika i državu. Takođe, pošto su kamere snimale samo premjerku, ona je propustila i da narodu pokaže fotografiju onog ko se drznuo da toliko mrzi sve građane, čak mu ni adresu gde stanuje nije pomenula. Na taj način narod je ostao uskraćen za ključne informacije i neće moći da prepozna takvog izdajnika, te da se obračuna s njim kada ga sretne na ulici.

KAKO TREBA:

Građani imaju pravo na pravovremene, tačne i potpune informacije – uvek, a naročito su im takve informacije potrebne tokom nečega poput pandemije. Novinari su tu da dođu do takvih informacija, a njihov rad je naročito važan upravo tokom pojave poput pandemije. Prema članu 5 Zakona o javnom informisanju i medijima, putem medija objavljuju se informacije, ideje i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima o kojima javnost ima opravdan interes da zna, bez obzira na način na koji su pribavljene informacije. Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja (član

5 istog zakona), a sloboda javnog informisanja ne sme se povređivati zloupotrebo službenog položaja i javnih ovlašćenja, te se ne sme ugrožavati slobodan protok informacija putem medija, kao ni uređivačka autonomija medija, a naročito vršenjem pritisaka, pretnjom, odnosno ucenom uredniku, novinaru ili izvoru informacija (član 4 istog zakona). Privatni život građana je neotuđiva stvar i zaštićen je članom 80. Zakona o javnom informisanju i medijima. Evropska konvencija o ljudskim pravima štiti slobodu izražavanja (član 10) i pravo na privatnost (član 8), a Evropski sud za ljudska prava zauzima stav da su ova dva prava jednaka po težini i statusu.

Ujedno, obaveštavanje javnosti o nekim nedostacima, greškama ili negativnim pojавama nije nikad – pa ni u pandemiji – pokazatelj da novinari koji takve informacije nađe i objavi mrzi predsednika i želi da uništi državu. Na državi je da bude maksimalno otvorena i transparentna u svom radu (a ne da krije informacije, pa navrat-nanos naknadno dovodi neke redakcije da se uvere da je sve u redu). ■

PRIMER 9

NARODNI POSLANICI VS KRIK

Narodna skupština često je poligon za progon neistomišljenika vlasti, poput svakovrsne opozicije, ali i novinara i medija koji vlastima ne odgovaraju. Jedan od najviše napadanih medija jeste istraživački portal KRIK.

Sandra Božić je 9. marta 2021. rekla da je KRIK „oduvek, a očigledno će i zauvek učestvovati u medijskom linču svega što je srpsko, u svim interesima Republike Srbije i onima koji aktivno učestvuju u profitiranju svega onoga što predstavlja Dragan Đilas“. Potom je sutradan izjavila da je KRIK „plaćena botovska novina koju plaća Dragan Đilas“, koja se iz „petnih žila trudi da opravda Belivukove tvorevine i virtuznost svog mafijaškog zlodela“, „da napadnu, po ko zna koji put iskonstruišu različite afere kojima bi svakako naneli štetu i predsedniku Srbije.“

Aleksandar Marković je 22. jula rekao da „imamo novu koaliciju – Đilas, N1, KRIK, Veljko Belivuk“, a istog dana je Nebojša Bakarec izjavio da je KRIK u junu 2020. godine „dobio zadatak da odstreli mladog Danila Vučića i prionuli su, KRIK odavno radi za Đilasa, koji ih redovno finansira“. Bakarec je nastavio, rekavši da je „KRIK više puta targetirao sina predsednika Srbije Danila Vučića, ugrožavajući mu bezbednost, tako što su ga neistinito predstavljali kao lice koje je član jednog kriminalnog klan“. 28. jula 2021. godine Bakarec je u Skupštini rekao da KRIK i klan Belivuka saradjuju, da je „utvrđeno istragom“ da su „jedni te isti korumpirani policajci KRIK-u dojavljivali lokaciju sina predsednika Republike i druge informacione podatke o samom klanu Belivuk“, zaključivši: „Sad vidimo, dakle, informacione veze Đilasove stranke, KRIK-a i klana Belivuk. Klan Belivuk je vojno krilo mafije koja opet ima svoje političko i medijsko krilo, i sva tri krila mafije informaciono, informativno i vrlo nekulturno saraduju, a imaju i slične metode i veze. Navešću koje su veze ova tri krila mafije: prvo – u ubijanju, drugo – u ideologiji, i treće – u zagovaranju nasilja u politici; dakle, oni zagovaraju lustraciju, fašizam, odmazdu, pretnje nasilnom promenom vlasti.“

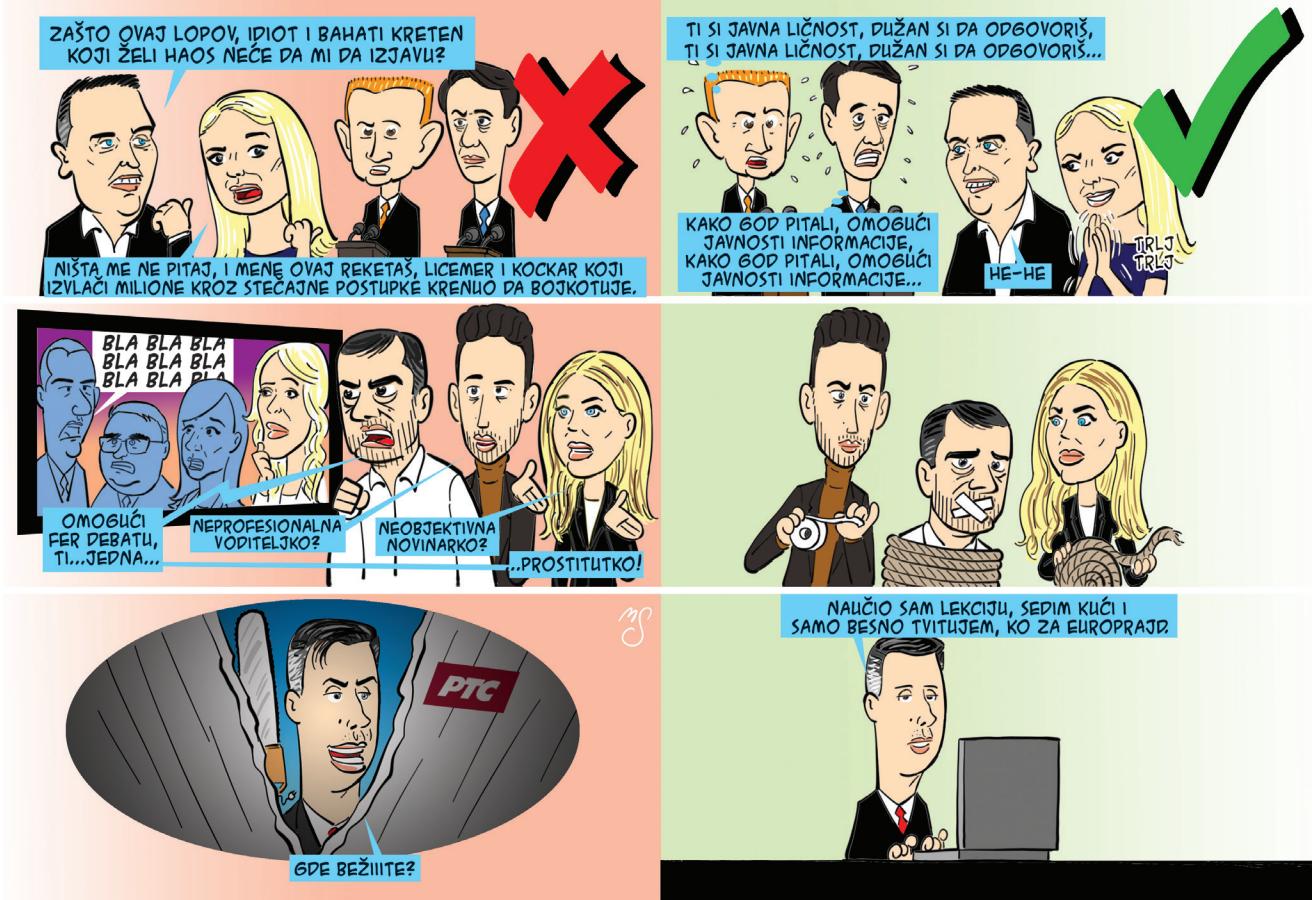
Ovde, prvi put u ovom priručniku, moramo uputiti blagu kritiku vlastima zbog postupanja u ovom slučaju. Ali najpre pohvala: uprkos očiglednom kriminalnom i terorističkom, a što je najgore, opozicionom angažovanju jedne redakcije, država je pokazala da joj je sloboda izražavanja na prvom mestu i nikoga od tih zlikovaca iz KRIK-a nije uhapsila.

Međutim, u tome leži i naša blaga kritika: a šta ako redakcija KRIK-a usmeri svoje kriminalne aktivnosti prema običnom čoveku? Zašto država ne zaštitи penzionere, šta ako novinari KRIK-a krenu po pijacama da otimaju pazar? Zar nije moglo da se spoji lepo i korisno, pa da se KRIK-ovci uhapse, ali da im se omogući da iz svojih ciljeva objavljaju vesti?

KAKO TREBA:

Nije prihvatljivo da političari etiketiraju medije – ni cele redakcije, ni pojedinačne novinare, niti bilo koga. Još je gore da bez ikakvih dokaza optužuju medije i novinare da se bave kriminalom. A izuzev fizičkih obračuna, verovatno je najgore da vlast novinarima zalepi metu na leđa time što ih – usred mafijaških obračuna dve suprotstavljene bande – nazove pripadnicima jednog od klanova. Time ne samo da huškaju obične građane na novinare – što se i inače dešava – nego navode jedan deo kriminalaca da počne da ih smatra legitimnim metama u svom ratu do istrebljenja.

Zakonom o javnom informisanju i medijima zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, a (član 4). U istom članu štiti se i sloboda javnog informisanja koja se ne sme povređivati zloupotrebom službenog položaja i javnih ovlašćenja, kao i drugih prava, posebno od strane političkih i drugih nosilaca vlasti koji tu vrstu položaja imaju. ■

PRIMER 10

OPOZICIJA VS MEDIJI

Loš odnos vlasti prema medijima koji joj se ne sviđaju je jedna strana medalje, veoma vidljiva. Ona druga, koja se mnogo manje vidi, jeste odnos opozicije prema medijima koji se njoj, opoziciji, ne sviđaju. I dok vlast ima mnoge mehanizme kojima može da uslovjava, ucenjuje, iznuruje medije, opozicija to nema. Zato pojedinci iz opozicije pribegavaju tome da ignorisu medije koji loše pišu o njima (a ti mediji, sa svoje strane, kodeks novinara kao da nikad nisu videli), govore im da oni i nisu pravi mediji, da nisu novinari i tome slično. To su radili Saša Radulović i Dragan Đilas, dok je Sergej Trifunović uradio nešto mnogo gore – otvoreno je nazvao novinarku prostitutkom.

KAKO TREBA:

Zbilja pojedini mediji – i to uglavnom oni bliski vlastima – vrlo često izgledaju besprizorno. Tu nema ni „p” od novinarstva, pljušte teške reči, optužbe bez dokaza, bez pozivanja optužene strane da objasni, to su tekstovi koji su pisani bez sagovornika ili sa samo jednim „anonimnim izvorom” koji po pravilu optužuje opozicionare za teška krivična dela, a potom ti isti mediji umnožavaju svoju „priču” tako što zovu dežurne analitičare da dodatno narodu objasne koliki se kriminalci, lopovi i izdajnici nalaze u opoziciji.

Stoga jesu razumljive, ali nisu opravdane reakcije političara koji ne žele da daju izjave određenim medijima. Na kraju krajeva, oni jesu javne ličnosti i tu su da bi uticali na javnost, a u idealnom slučaju tu su i da bi radili u javnom interesu. Stoga, šta god da su mediji pisali o opoziciji, jedini ispravan put bio bi da političari ipak rade u javnom interesu i da omoguće javnosti odgovore na ma kako sročena pitanja. „Ne, to nije tačno” je sasvim dovoljno.

Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja (član 5), a ne sme se ugrožavati slobodan

protok informacija putem medija, kao ni uređivačka autonomija medija, a naročito vršenjem pritiska, pretnjom, odnosno ucenom urednika, novinara ili izvora informacija (član 4). Privatan život građana je neotuđiva stvar i zaštićen je članom 80 istog zakona. Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj političkoj opredeljenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu. Informacijama koje se iznose u javnosti ne sme se podsticati diskriminacija i govor mržnje. ■

PRIMER 11

TRETIRANJE NOVINARA KAO POLITIČKIH PROTIVNIKA

Početkom jula 2016. novinar nedeljnika *Vreme* upitao je tadašnjeg premijera ko je odgovoran za to što je javnost u kontinuitetu netačno informisana o poslovanju „profesionalnog menadžmenta“ u smederevskoj Železari (koji je napravio minus od blizu 150 miliona evra za godinu dana), ko će snositi toliki gubitak, ko je odgovoran za loš izbor menadžmenta i kada će javnost biti upoznata sa ugovorom u vezi sa vođenjem Železare.

Premijer Vučić nije odgovorio ni na jedno pitanje, već je optužio novinara da je pročitao saopštenje političke stranke (i to političke stranke koja je oplačkala srpske kompanije), da je ta stranka vrlo draga i novinaru i Miroslavu Mišoviću, da su ljudi iz te stranke hteli da ga izbace kroz prozor, ali su onda „pobegli sve nogom u zadnjicu“:

„Možete da pišete šta god hoćete i ponosan sam na to što možete, jer takva sloboda u Srbiji postoji. Ali to nema veze sa istinom. Vas ne interesuje ono gde imamo stvarne probleme, ali je problem tamo gde imamo uspeh. Mi čemo nastaviti da vam te probleme pravimo jer čemo da imamo uspeha što je moguće više, a svi ti tajkuni koji su govorili da će njihovom propašću da nestane Srbija ekonomski – kao što vidite, Srbija ekonomski raste, samo oni ne mogu više da pljačkaju i kradu kao što su pljačkali i krali ranije, i da otimaju od države i od građana Srbije kao što su mogli ranije. I to su, na moju sreću, na sreću vlade Srbije i građana Srbije, pravi i stvarni rezultati.

A ja ću uvek da se ponosim činjenicom što uvek možete da dođete da mi postavite pitanje, što recimo vaše kolege čoveku čije ste saopštenje čitali, nisu mogle da postave.“ ■

Čak i pre dvadeset i kusur godina, dok je još bio ministar informisanja, Aleksandar Vučić je pravilno pronalazio sve domaće izdajnike i strane

plaćenike među novinarima. Kada je nakon 12 godina u opoziciji ponovo došao na vlast, uopšte mu nije bilo teško da uz ove dve kategorije pronađe i treću, možda i opasniju: tajkunske novinare koji pišu za njega, Vučića, da je ubica samo zato što ne vole Srbiju i ne podnose da ona napreduje. Doduše, nije mnogo lepo čuti u javnosti šta sve pojedini novinari rade protiv svoje države, ali – sami su za to krivi. Umesto da prikriju svoje subverzivno delovanje, oni – možeš misliti – odu na konferenciju, pred kamere, i pitaju koješta.

KAKO TREBA:

I ovo je prilično jednostavno: nemojte na nezgodna pitanja kretati „ad hominem“ napadom na onoga koji pitanja postavlja. Ako znate, odgovorite na to što vas pita – vi ste funkcioner, pa ste pred javnošću i odgovorni za posao koji obavljate. Kad god javnost vidi da funkcioner izbegava da kaže ko je kriv za loše upravljanje javnim novcem, svašta može da pomisli i o tom funkcioneru i o misterioznim tokovima pročerdanog novca. Da se to ne bi dešavalо, radite transparentno od prvog dana i uvek sami dajte na uvid sve tokove javnog novca. Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja (član 5), a ne sme se ugrožavati slobodan protok informacija putem medija (član 4). Evropski sud za ljudska prava predviđa rešenja kojima mere koje nacionalne vlasti preduzimaju nemaju negativan odvraćajući efekat na rasprave o pitanjima od legitimnog javnog interesa. Negativan efekat može nastati kada lica vrše autocenzuru zbog straha od nesrazmernih sankcija i progona usled pritisaka od strane predstavnika vlasti (Evropski sud za ljudska prava, presude u slučajevima Vajnao protiv Mađarske, Kumpana i Mazare protiv Rumunije i Akčam protiv Turske). ■

BOS
BELGRADE
OPEN
SCHOOL

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“, koji Nezavisno udruženje novinara Srbije realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.